

Geslacht, sekse & gender

Geslacht, sekse en gender zijn termen die je vast wel eens gehoord hebt. Maar wat betekenen ze precies? Wat is het verschil tussen sekse en geslacht? En hoe zit het dan met gender? Het is best ingewikkeld, maar ik ga proberen om dat zo duidelijk mogelijk uit te leggen.

Geslacht

Met geslacht bedoelen we de uitwendige lichamelijke kenmerken waarmee mensen worden ingedeeld in mannen en vrouwen, dus de dingen die je kan zien. Dat zijn bijvoorbeeld de schaamlippen, de ingang van de vagina, de penis en de balzak.

Geboortegeslacht

Je geboortegeslacht wordt bij je geboorte bepaald door wat de arts of verloskundige tussen je benen ziet. Is dat een vulva? Dan word je als meisje geregistreerd bij de gemeente en staat er een 'V' van vrouwelijk op je geboorteakte. Zien ze een penis? Dan word je als jongen geregistreerd en staat er een 'M' van mannelijk op je geboorteakte. Heel lang waren dat

de enige twee opties. Gelukkig is dat tegenwoordig niet meer zo. Daarover lees je straks meer.

weetje

Wist je dat in Mexico een derde geslacht bestaat? In de cultuur van de Zapoteken (een van de inheemse volkeren van Mexico) bestaan al eeuwen muxes (spreek uit als moe-sjee). Dit zijn mensen die geboren zijn als man maar zich kleden en gedragen als vrouwen. Muxes worden niet gezien als 'vrouw in een mannenlichaam' maar als een derde geslacht.

Sekse

Je sekse is iets anders dan je geslacht.

Sekse is breder. Sekse gaat bijvoorbeeld ook over of iemand een baarmoeder heeft, of borsthaar, of

Weetje

Wist je dat embryo's (ongeboren baby's) in de baarmoeder de eerste 6 weken zowel mannelijke als vrouwelijke kenmerken hebben?

een adamsappel of eierstokken. Je sekse wordt bepaald door je genen, hormonen en chromosomen.

Je geslacht kan je veranderen. Je sekse niet.

Of je vrouwelijke of mannelijke geslachtskenmerken krijgt, wordt bepaald door de combinatie van een eicel en een zaadcel.

Om dat uit te kunnen leggen, kijken we even naar de voortplanting.

Een baby ontstaat uit een

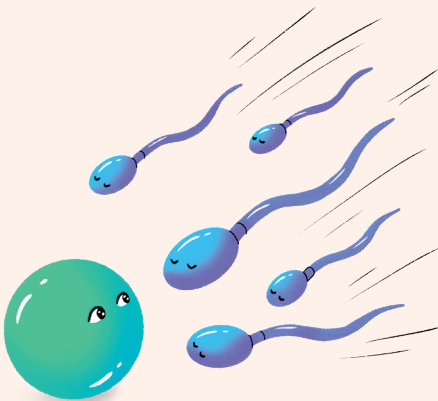
combinatie van een zaadcel en een eicel.

Als de zaadcellen in de vagina terechtkomen, zwemmen ze naar de baarmoeder en de eileiders. Ze gaan daar op zoek naar een eicel. Als ze een eicel hebben gevonden die los is gekomen van de eierstok, dan kan die bevrucht worden.

De zaadcellen proberen door de wand van de eicel heen te komen. De eicel laat de beste zaadcel naar binnen. Dat noemen we bevruchting. Als een eicel bevrucht is, vormen de eicel en zaadcel samen een nieuwe cel: het embryo.

Lichaamscellen en chromosomen

Het menselijk lichaam bestaat uit ongeveer 30 biljoen cellen. Dat is een 3 met 13 nullen, dus: 30.000.000.000.000. Een lichaamscel is heel klein, nog kleiner dan een zandkorrel. Als je een lichaamscel onder de microscoop legt, zie je in elke cel een balletje zitten. Dat is de celkern. In die celkern zitten een soort wormpjes, de chromosomen. Een mens heeft meestal 46 chromosomen. Soms zijn het er 47, dat kan

bijvoorbeeld zo zijn als iemand het downsyndroom heeft.

Mensen hebben in totaal 23 paar chromosomen. De eerste 22 paren zijn voor iedereen gelijk. Het laatste paar, nummer 23, bepaalt je sekse. De chromosomen in dit paar kunnen X-chromosomen of Y-chromosomen zijn. Deze chromosomen worden ook wel geslachtschromosomen genoemd.

Een eikel bevat altijd een X-chromosoom. Een zaadcel kan een X-chromosoom of een Y-chromosoom bevatten. Die twee bij elkaar bepalen jouw sekse.

Eikel X + zaadcel X = XX. Iemand met XX-chromosomen heeft meestal vrouwelijke geslachtskenmerken.

Eikel X + zaadcel Y = XY. Iemand met XY-chromosomen heeft meestal mannelijke geslachtskenmerken.

Alle embryo's ontwikkelen zich in het begin hetzelfde, ongeacht welke geslachtschromosomen ze hebben.

Na zes weken gaan de geslachtsklieren zich ontwikkelen. Geslachtsklieren geven hormonen af. Dat zijn stofjes die allerlei dingen in het lichaam regelen. Geslachtsklieren en hormonen

spelen een grote rol in de ontwikkeling van uitwendige (zichtbare) en inwendige geslachtsdelen (die zitten van binnen).

De geslachtsdelen ontwikkelen zich meestal tot mannelijk of vrouwelijk. Inwendige mannelijke geslachtsdelen zijn bijvoorbeeld zaadleiters en bijballen. Bij vrouwen zijn het onder andere de eileiders en de baarmoeder. De uitwendige mannelijke geslachtsdelen zijn de penis en balzak. En de vrouwelijke de schaamlippen en de clitoris.

Je zou denken dat je dan altijd bij de geboorte kan zien of de baby een jongen of een meisje is, maar dat is niet zo. Bij sommige mensen verloopt de ontwikkeling van de geslachtsdelen namelijk anders.

Endosekse en intersekse

Je weet nu wat sekse is en hoe dat bepaald wordt. Voor sekse bestaan twee hokjes waarin we mensen indelen: endosekse en intersekse.

Endosekse

Bij endosekse mensen past hun sekse bij hun geslacht. Dit zijn dus mannen die geboren zijn met mannelijke

geslachtskenmerken. En vrouwen die geboren zijn met vrouwelijke geslachtskenmerken.

Intersekse

Intersekse mensen zijn geboren met een lichaam dat dankzij hun genetische samenstelling zowel mannelijke als vrouwelijke geslachtskenmerken heeft. Het kan bijvoorbeeld zijn dat iemand een vagina heeft én een uitwendig geslachtsorgaan dat eruitziet als een kleine penis. Maar dat hoeft niet. Er zijn namelijk veel verschillende variaties, die lang niet allemaal zichtbaar zijn aan de buitenkant.

In sommige gevallen is het bij de geboorte al duidelijk dat een kindje intersekse is, bijvoorbeeld door de uitwendige geslachtskenmerken. Maar soms komen mensen er pas op latere leeftijd achter dat ze intersekse zijn, bijvoorbeeld omdat ze niet ongesteld worden. Of omdat ze kinderen proberen te krijgen en dat niet lukt. In die gevallen kan het zijn dat de inwendige geslachtsorganen anders zijn dan de uitwendige. Vaak wordt dat pas na een lichamelijk onderzoek ontdekt.

Intersekse mensen kunnen onvruchtbaar zijn doordat hun geslachtsorganen zich anders hebben ontwikkeld, maar dat hoeft niet. Sommige intersekse mensen produceren namelijk wel zaadcellen of eicellen. En sommige intersekse mensen hebben wel een baarmoeder, waardoor het soms mogelijk is om door middel van een eiceldonatie een kind te krijgen.

Weetje

Wist je dat intersekse ook voorkomt in de dierenwereld? Zo zijn er bijvoorbeeld koeien, kangoeroes, beren en honden die geboren worden met zowel mannelijke als vrouwelijke geslachtskenmerken. Er zijn ook diersoorten waarbij het hebben van zowel mannelijke als vrouwelijke geslachtskenmerken de standaard is. Dat noemen we ook wel tweeslachtigheid. Voorbeelden van tweeslachtige dieren, zijn onder andere slakken, regenwormen en wandelende takken.

Een variatie in chromosomen

Sommige intersekse mensen hebben een variatie in chromosomen. Een intersekse meisje kan bijvoorbeeld XY-chromosomen hebben en een intersekse jongen XX-chromosomen. Die variatie kan ontstaan tijdens de ontwikkeling van de geslachtsklieren. Soms krijgt een embryo zowel mannelijke als vrouwelijke geslachtsklieren. De hormonen die die geslachtsklieren produceren, kunnen er dan voor zorgen dat een lichaam zich anders ontwikkelt.

Als een intersekse baby geboren wordt, is het soms niet meteen duidelijk of die een jongetje of een meisje is. Vroeger moesten ouders van de wet kiezen of ze hun kindje als jongen of als meisje zouden opvoeden. Dat moest binnen drie dagen na de geboorte gebeuren, want dan moest de geboorte bij de gemeente zijn aangegeven. En daar moest worden gezegd of het kindje een meisje of een jongen was. De baby werd dan vaak snel geopereerd om de geslachtskenmerken aan te passen aan het geslacht dat bij de gemeente was doorgegeven.

Dat heeft bij veel intersekse mensen tot problemen geleid. Mensen die als baby al zijn behandeld met hormonen of geopereerd zijn, kunnen allerlei klachten krijgen. Bijvoorbeeld lichamelijke klachten, zoals problemen met hun hormonen of chronische pijn. Maar ook mentale klachten, zoals sombere gevoelens of trauma's. Ze kunnen het gevoel hebben dat hun lichaam niet bij hen past. Of dat er iets niet klopt.

In Nederland werkt dit daarom sinds 2018 anders. Ouders kunnen tegenwoordig namelijk bij de aangifte van de geboorte aangeven dat hun kindje sekseneutraal is. Dat betekent dat de ouders (nog) niet voor een intersekse kind hoeven te bepalen of het een jongen of een meisje is. Ook hoeft het kind niet meteen geopereerd te worden of hormonen te krijgen, maar kan het daar als het oud genoeg is zelf voor kiezen.

Gender

Gender is iets anders dan geslacht, maar het is er wel mee verbonden. Gender gaat over eigenschappen die we mannelijk of vrouwelijk vinden. En over de rollen die we mannen en

Weetje

vrouwen toewijzen, bijvoorbeeld dat mannen sterk moeten zijn en vrouwen moeten zorgen. Gender gaat ook over de verwachtingen die de samenleving heeft over elk gender. Mensen verwachten dat meisjes en jongens zich op een bepaalde manier kleden en gedragen.

Gender is iets wat je als kind aangeleerd wordt. En hoe jij naar gender kijkt, is afhankelijk van waar en hoe je bent opgevoed. Hierdoor kan jouw definitie van gender verschillen van die van iemand anders.

Gedernormen en genderrollen

De sociale normen en ideeën die we als samenleving hebben over hoe je je zou moeten gedragen op basis van je gender, noemen we *gender-normen*. Van kinds af aan wordt ons aangeleerd welke gedragingen, kleding en manier van jezelf presenteren passen bij ons gender. Dat worden ook wel *genderrollen* genoemd. In de meeste landen wordt daarbij alleen gekeken naar het verschil tussen jongens en meisjes en is er nog geen ruimte voor andere genders. Omdat het verschil in de verwachtingen van

Wist je dat er ongeveer net zo veel intersekse als roodharige mensen op de wereld zijn? Wereldwijd heeft ongeveer 1 op de 100 mensen rood haar. En 1 op de 90 mensen is intersekse. Het komt dus veel vaker voor dan je denkt.

jongens en meiden over het algemeen in westerse landen heel duidelijk te zien is, gebruik ik hier alleen die voorbeelden:

- Meisjes horen lief, zorgzaam en gevoelig te zijn
- Jongens moeten stoer, bazig en sportief zijn

Hoe iemand eruit moet zien, baseren we ook op het gender van die persoon. Even heel simpel en ouderwets gezegd:

- Meisjes dragen rokken en jurken
- Jongens dragen broeken en T-shirts

Op het moment dat een jongen een jurk aantrekt, wijkt dat af van de norm.

Ook hoe we ons gedragen en wat we leuk vinden, wordt aan gender gekoppeld. Voorbeelden hiervan zijn:

- Meisjes spelen met poppen en knutselen graag
- Jongens voetballen en klimmen in bomen

Kijk maar eens in de winkel of in een gids voor speelgoed. Voor meisjes zijn er barbies, keukentjes, speelgoedstofzuigers en poppen. Voor jongens auto's, gereedschapskisten, werkbanken en voetballen. En ook bij volwassenen wordt nog steeds een duidelijk onderscheid gemaakt. Kijk maar eens naar de cadeautips voor Vader- of Moederdag. Voor Moederdag worden vooral parfums, make-up en andere beautyproducten getipt. En voor Vaderdag zijn dat eerder dingen als gereedschap en gadgets.

Gendernormen hebben ook te maken met de verwachtingen die we van iemand hebben voor toekomst en beroep. Als je bijvoorbeeld aan jonge kinderen vraagt wat ze later willen worden, antwoorden jongens vaak zoiets als: politieagent of piloot. Stel je diezelfde vraag aan meisjes,

dan zeggen zij eerder: kapper of dierenarts.

Gendernormen en genderrollen hebben dus veel invloed op hoe we naar mensen kijken.

Maar wat nou als je niet voldoet aan die verwachtingen? Wat nou als je als jongen graag rokken draagt en kapper wil worden of als meisje graag in bomen klimt en later bij de brandweer wil? Of wat nou als je het gevoel hebt dat je sowieso niet in het hokje jongen of het hokje meisje past?

Door al die verwachtingen heb je misschien het gevoel dat je niet mag zijn wie je bent. Dat je niet goed bent zoals je bent. Dat je anders bent. Dan is het goed om te weten dat er gelukkig ook veel mensen zijn die wel vinden dat je alles mag zijn en alles mag worden. Dat dat niet afhangt van je gender. Er is niemand die voor jou kan bepalen hoe je je moet voelen, wie je moet zijn en wat je moet doen. Dus als je een jurk wil dragen, mag dat. Als je vervolgens met die jurk in een boom wil klimmen, mag dat ook. En als mensen dat raar vinden, dan is dat maar zo. Jij mag zijn wie je bent. En doen wat je wil (nou

ja, zolang je er niemand anders mee beschadigt).

Weetje

Wist je dat in de Hawaïaanse cultuur een derde gender bestaat, namelijk de māhū? Māhū betekent 'in het midden'. Māhū zijn mensen die zowel het mannelijke als vrouwelijke in zichzelf omarmen.

Veel gendernormen en genderrollen zijn ontzettend ouderwets. Gelukkig veranderen onze verwachtingen met de tijd. Vroeger was het bijvoorbeeld raar als een vrouw politieagent of buschauffeur wilde worden, maar tegenwoordig vinden we dat heel gewoon. Vrouwen kunnen nu ook hoge functies bekleden of de baas van een groot bedrijf zijn. Wel is het zo dat vrouwen gemiddeld 12% per uur minder verdienen dan mannen, wat laat zien dat er nog steeds sprake is van genderongelijkheid.

Het goede nieuws is dat de gendernormen en genderrollen die we

nu nog hebben, uiteindelijk zullen veranderen. Dan zullen hopelijk steeds minder mensen het gevoel hebben dat ze niet mogen zijn wie ze willen.

Genderidentiteit

Gendernormen en genderrollen zijn dingen die ons worden opgelegd. Die kunnen verschillen met wat jij van binnen voelt. Wie iemand is en hoe iemand zich voelt, noemen we *genderidentiteit*. Je kan je bijvoorbeeld een jongetje of een meisje voelen. Of allebei. Of allebei niet. Of iets daartussenin. Alles is mogelijk.

Cisgender en transgender

Je weet nu wat gender is. De hokjes die we gebruiken als het gaat om gender zijn *cisgender* en *transgender*.

Word je geboren met vrouwelijke geslachtskenmerken en voel je je ook een vrouw? Of word je geboren met